

ΒΡΑΧΕΙΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ SHORT COMMUNICATION

ΑΡΧΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ 2019, 36(4):551–552
ARCHIVES OF HELLENIC MEDICINE 2019, 36(4):551–552

Ετυμολογία του ιατρικού όρου «χολέρα»

Η.Ε. Μαζοκοπάκης

Παθολογική Κλινική, Ναυτικό Νοσοκομείο Κρήτης, Σούδα,
Χανιά και Τμήμα Θεολογίας, Θεολογική Σχολή, Εθνικό και
Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα

Etymology of the medical term “cholera”

Abstract at the end of the article

Λέξεις ευρετηρίου: Διάρροια, Έμετος, Ετυμολογία, Ιπποκρατική Συλλογή, Χολέρα

Ο ιατρικός όρος «χολέρα» χρησιμοποιείται για πρώτη φορά στην Ιπποκρατική Συλλογή για την περιγραφή μιας σποραδικής οξείας νόσου του πεπτικού συστήματος, η οποία οφείλεται σε διαιτητικές παρεκτροπές (π.χ. πολυφαγία, υπερβολική οινοποσία κ.λπ.) που λαμβάνουν χώρα τους θερινούς κυρίως μήνες, εκδηλώνεται είτε με άφθονες διάρροιες και εμέτους («υγρή χολέρα»), είτε χωρίς διάρροιες και εμέτους, αλλά με ηπιότερα γαστρεντερικά συμπτώματα («ξηρή χολέρα») και δεν οδηγεί συνήθως στον θάνατο.¹

Η λέξη «χολέρα» ετυμολογείται ενδεχομένως είτε από τη λέξη «χολή», είτε από τη λέξη «χολάς» (πληθυντικός «χολάδες», δηλαδή εντόσθια, έντερα).²⁻⁶ Η λέξη «χολή» οφείλει την ονομασία της στο πρασινοκίτρινο χρώμα της και σχετίζεται ετυμολογικά με τις λέξεις χλόη και χλωρός.² Είναι εξ άλλου γνωστό ότι το πρασινοκίτρινο χρώμα, το οποίο εμφανίζεται στα εμέσματα που ακολουθούν έντονους και παρατεταμένους εμέτους, οφείλεται στην παλινδρόμηση της χολής από το δωδεκαδάκτυλο στον στόμαχο. Η λέξη «χολάδες» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον Όμηρο, στην Ιλιάδα, για να περιγράψει τα έντερα. Πιο συγκεκριμένα, στη Ραψωδία Δ΄, στίχοι 524–526, αναφέρονται τα ακόλουθα: «Ὁ δ' ἐπέδραμεν ὃς ῥ' ἔβαλέν περ Πείροος, οὔτα δὲ δουρί παρ' ὀμφαλόν· ἐκ δ'

ἄρα πᾶσαι χύντο χαμαὶ χολάδες, τὸν δὲ σκότος ὄσσε κάλυψε» [«Ἐτρεξεν ο Πείροος, που τον είχε κτυπήσει και στον ομφαλό τον ελόγχισε και χάμου τα έντερα του χύθηκαν, κι έχασ' ευθύς το φως του» (μετάφραση Ιακώβου Πολυλά) ή «Ορμάει ξανά ο Πείρος και του δίνει μια κονταριά στον αφαλό σιμά, που τ' άντερα του χύθηκαν όλα κατά γης και σβήστηκε το φως του» (μετάφραση Αλεξάνδρου Πάλλη)]. Ο Βυζαντινός ιατρός Αλέξανδρος ο Τραλλιανός (Alexander Trallianus, 525–605 μ.Χ.) αναφέρει τα ακόλουθα: «Χρή οὖν γινώσκειν ὅτι χολέρα ἐστίν ἡ ἄμετρος ἐκτάραξις ἢ διὰ γαστρός καὶ ἐμέτων γινομένη ἐπ' ἀνατροπῆ καὶ κακώση τοῦ στομάχου. Μὴ ὑπολάβη δὲ τις χολέραν καλεῖσθαι τό πάθος, ὅτι ὑπό χολῆς εἴωθε γίνεσθαι πάντως, ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ τῶν ἐντέρων ἐθεώρουν ἐκκρινομένην τήν διὰ γαστρός προσφερομένην ὕλην. Τὰ δὲ έντερα, χολάδας ἐκάλουν οἱ παλαιοί, ὡς φησι καὶ Ὅμηρος, λέγων, Κέχυντο χαμαὶ χολάδες. Τούτου χάριν καὶ τό πάθος χολέραν ἐκάλεσαν...».⁷ Αυτό υποστηρίζει και ο μοναχός Μελέτιος (9ος αιώνας μ.Χ.), ο επονομαζόμενος ιατροσοφιστής, στο έργο του «Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς», το οποίο αποτελεί την πρώτη ιατρική ανατομική πραγματεία.⁸ Αναφέρει δε χαρακτηριστικά ότι τα έντερα ονομάζονται χολάδες «διὰ τό κατά φύσιν δέχεσθαι τό χολῶδες περίπωμα».⁸ Έχει επίσης υποστηριχθεί ότι αν η λέξη «χολέρα» σήμαινε τη «ροή χολής», ως προερχόμενη από τις λέξεις «χολή» και «ρέω», θα έπρεπε να ονομάζεται «χολόρροια», κατ' αναλογία προς τις λέξεις «βλενόρροια» (βλέννα+ρέω), «γονόρροια» (γόνος+ρέω), «λευκόρροια» (λευκός+ρέω), «ωτόρροια» (ους+ρέω) κ.λπ.⁴

Έχει διατυπωθεί επίσης η άποψη ότι η λέξη «χολέρα» μπορεί να προέρχεται από τη λέξη «χολέτρα» (= αυλάκι) ή τη μεταγενέστερη «χολέδρα» (= ύδρορρόη ή ύδρορροή), με βάση την παρατήρηση ότι κατά τη διάρκεια της νόσου (χολέρας) υγρά του σώματος εξέρχονται ορμητικά με τη μορφή εμέτων και διαρροϊκών κενώσεων, όπως το βρόχινο νερό αποχετεύεται διά των υδρορρόων (δηλαδή των σωλήνων/αγωγών) από τη στέγη ενός κτηρίου στο έδαφος.^{3-6,9}

ABSTRACT**Etymology of the medical term “cholera”**

E.E. MAZOKOPAKIS

Department of Internal Medicine, Naval Hospital of Crete, Souda, Chania; Department of Theology, School of Theology, National and Kapodistrian University of Athens, Athens, Greece

Archives of Hellenic Medicine 2019, 36(4):551–552

The medical term “cholera” appeared for the first time in the Corpus Hippocraticum to describe a sporadic acute disease of the digestive system due to dietary aberrations (e.g., polyphagia, excessive wine drinking, etc.). The present paper analyzes the etymology of the term “cholera”.

Key words: Cholera, Corpus Hippocraticum, Diarrhea, Etymology, Vomiting

Βιβλιογραφία

1. ΜΑΖΟΚΟΠΑΚΗΣ ΗΕ. Η «χολέρα» στην Ιπποκρατική Συλλογή.

Αρχ Ελλ Ιατρ (υπό δημοσίευση)

2. ΜΑΝΤΟΥΛΙΔΗΣ Ε. *Ετυμολογικό λεξικό Αρχαίας Ελληνικής*. Εκπαιδευτήρια Μαντουλίδη, Θεσσαλονίκη, 2009:240
3. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ ΙΔ. *Λεξικόν τῆς Αρχαίας Ελληνικῆς γλώσσης*. Ἐκδόσεις Βιβλιοπρομηθευτική, Ἀθήνα, 1999:1115
4. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΑΛ. Διατριβή περί τῆς ἀσιανῆς χολέρας. *Ἀσκληπιός* 1836, 1:13–14
5. ΚΟΥΣΟΥΛΙΣ ΑΑ. Etymology of cholera. *Emerg Infect Dis* 2012, 18:540
6. HOWARD-JONES N. Cholera nomenclature and nosology: A historical note. *Bull World Health Organ* 1974, 51:317–324
7. ΤΡΑΛΛΙΑΝΟΥ Α. *Ἀλεξάνδρου Τραλλιανοῦ ἱατροῦ βιβλία δικοαῖδεκα: Περί χολέρας*. Βιβλίον ἑβδομον, κεφ. ις'. Ex officina Rob. Stephani, Typographi regii, typis Regiis, 1548:122
8. ΜΕΛΕΤΙΟΣ Ο ΜΟΝΑΧΟΣ. *Περί τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς*. PG 64, 1232D–1233A
9. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ ΝΠ. *Ετυμολογικό λεξικό τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς*. Ἐκδόσεις Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Ἰνστιτούτον Νεοελληνικῶν Σπουδῶν (Ἰδρυμα Μανόλη Τριανταφυλίδη), Θεσσαλονίκη, 1967:1115

Corresponding author:

E. Mazokopakis, 36 K. Mitsotaki street, 731 00 Chania, Crete, Greece
e-mail: emazokopakis@yahoo.gr